

Beszámoló a NKA Könyvtári Szakmai Kollégiuma által kiírt Egyedi muzeális könyvtári dokumentumok, illetve muzeális gyűjtemény restaurálása kiírt pályázat megvalósításáról.

Pályázati azonosító: 3511/03757

Három kisméretű RMK és két levéltári jegyzőkönyv restaurálása a Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltárában

Örömmel számolunk be arról, hogy a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiuma által az Egyedi muzeális könyvtári dokumentumok restaurálására kiírt pályázaton **765.000,-Ft** támogatásban részesültünk 2013 júliusában.

Könyvtárunk - a kezdetektől, mióta lehetőségünk nyílik ilyen típusú pályázatokon sikert elérnünk - az ArchivArt Könyvrestaurátor Műhely Kft. munkatársait bízta meg régi és ritka dokumentumaink restaurálási feladataival. Pályázatunkban foglaltak szerint, egy megkezdett munkát folytatattunk azzal, hogy RMK gyűjteményünk A méretű (kis alakú) könyveiből választottunk további három példányt. A sikeres pályázatnak köszönhetően így, a restaurálásra szoruló RMK kötetek utolsó darabjait választhattuk ki most. Nagy dolognak tartjuk, hogy az elmúlt évek folyamatos és sikeres pályázatainak köszönhetően, szép lassan a végére jutunk e különgyűjtemény rendbetételének. A mostani pályázatunkban három kisméretű RMK kötet mellett, két levéltári dokumentum, jegyzőkönyv restaurálására kértünk még támogatást. Levéltári dokumentumaink közül ez idáig csak a két legidősebb anyakönyvünket sikerült restauráltatni még a 1980-as években. Az azóta eltelt időben, most jutottunk el odáig, hogy két igen elhasznált állapotban lévő, szintén nagy érdeklődésre számot tartó jegyzőkönyvet restauráltassunk.

Az elkészült példányokról – leltári számsorrendben haladva – számolunk be.

A restaurálása javasolt kötetek:

1.

Böytös István

Domus Domini in vertice montium, sive Ecclesia Romano-catholica, una, sancta, apostolica, visibilis, visibiliter indefectibilis, errare nescia, monarchia omnium sectarum et haereseon domitrix et triumphatrix invictissima / Böytös István. — Tyrnaviae [Nagyszombat] : Typis Academicis, per Joannem Andream Hörmann, 1695. — [8], 368, p. ; 4° 19 cm

bibliogr. leírás forrása : RMNy 362. — bibliogr. leírás forrása : RMK II.1802. — hiányosság : Vége hiányzik (104 p.). — possessor : 1806.20.Febr. — dokumentum története : A dokumentum 1952-ben került a Ráday Gyűjteménybe az államosítás következményeként. 2008.12.19-én a Ráday Gyűjtemény visszaszolgáltatta Könyvtárunknak.

Példány adatok:

RMKA85 (Nem kölcsönözhető!)

B 86 könyvtár (RMK)

Böytös István hittudor, örsi prépost munkájáról a *Domus Dominiról...* sajnos nagyon keveset tudunk. Számunkra is furcsa, hogy protestáns gyűjteménybe, hogyan keveredhetett a katolikus egyház szervezetét bemutató kötet. A nagyszombati Hörmann nyomdában 1695-ben kiadott mű a katolikus tanok rendszeres összefoglalását, azok szembe állítását tartalmazza, elsősorban a protestáns tanokkal szemben. Persze tájékozódás szintjén mindenképpen beleillik, és fontos részét képezi állományunknak ez a kötet. Ahogy a bibliográfiai leírás megjegyzései között is olvasható, 1952-ben az államosítást követően több, mint 50 éven keresztül a Ráday Gyűjteménybe volt beszolgáltatva. A Kecskeméti Református Kollégium államosítását követően a könyvtár legjelentősebb dokumentumai Budapestre kerültek, és könyvtárunk a Ráday Könyvtár kecskeméti fiókja lett. Valahogy elődeim elfelejtkeztek erről a kötetről és egy véletlen folytán 2008-ban került ismét vissza hozzánk. A restaurálás után visszakerült kötetre rá sem lehetett ismerni, hiszen a régi kötéstábla teljesen kicserélődött és helyette egy új, színben is eltérő kötetet kaptunk vissza. Sokkal stabilabb állapotban került vissza, hiszen a gerincén is jelentősen erősítettek.

2.

Ács Mihály (ifjabb) (1672-1711)

Az Ur Jésus nevében! Magyar Theologia, : Avagy Az igaz és idvességés Hitről való keresztényi tudomány, Melly a' bódlog emlékezetű König Fridericus Janos Positiva Theológiája szerint Magyar Nyelven el-készítetett, és mostan Sokfele vétkekből meg-tisztittatván minden lelke idvességét szerető Isten Hiveinek lelki épületekre kiadattatott Aachs Mihaly A' Bártfai Gymnasiumnak Rectora által. / Ács Mihály (ifjabb) . — [Bártfa] : [Városi Nyomda], 1709. — [8], 192, [4] l. ; 12°

Szabó nem ismeri ezt a példányt. — bibliogr. leírás forrása : RMK I.1757. . — possessor : Ponori Thewrewk Paulináié 1861. Április édes atyámtól

* König, Johann Friedrich. . — Scholtz, Thomas (typogr.)

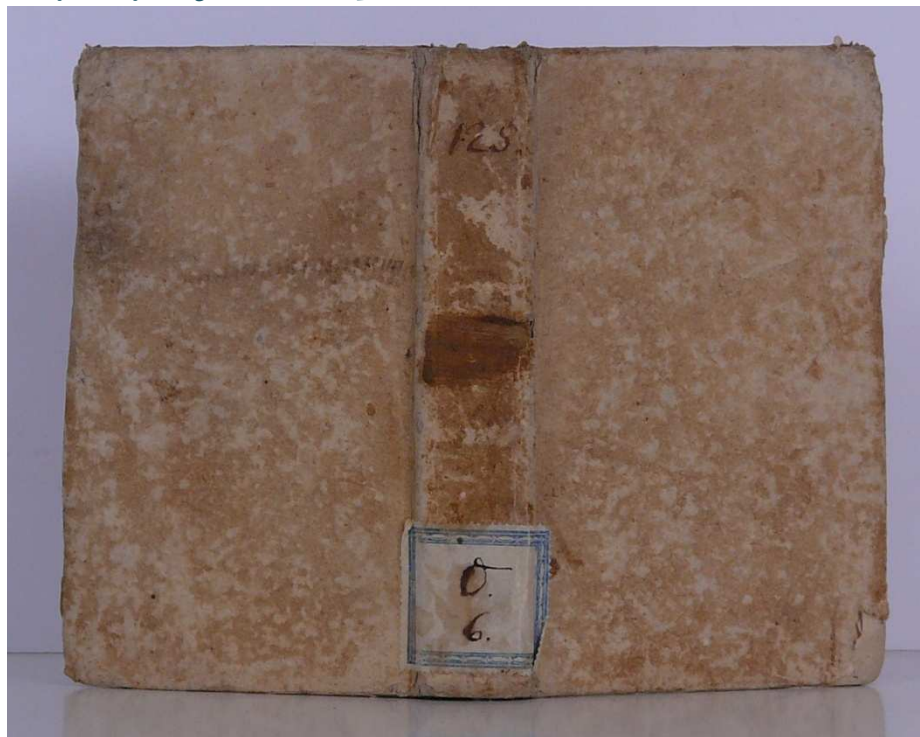
Példány adatok:

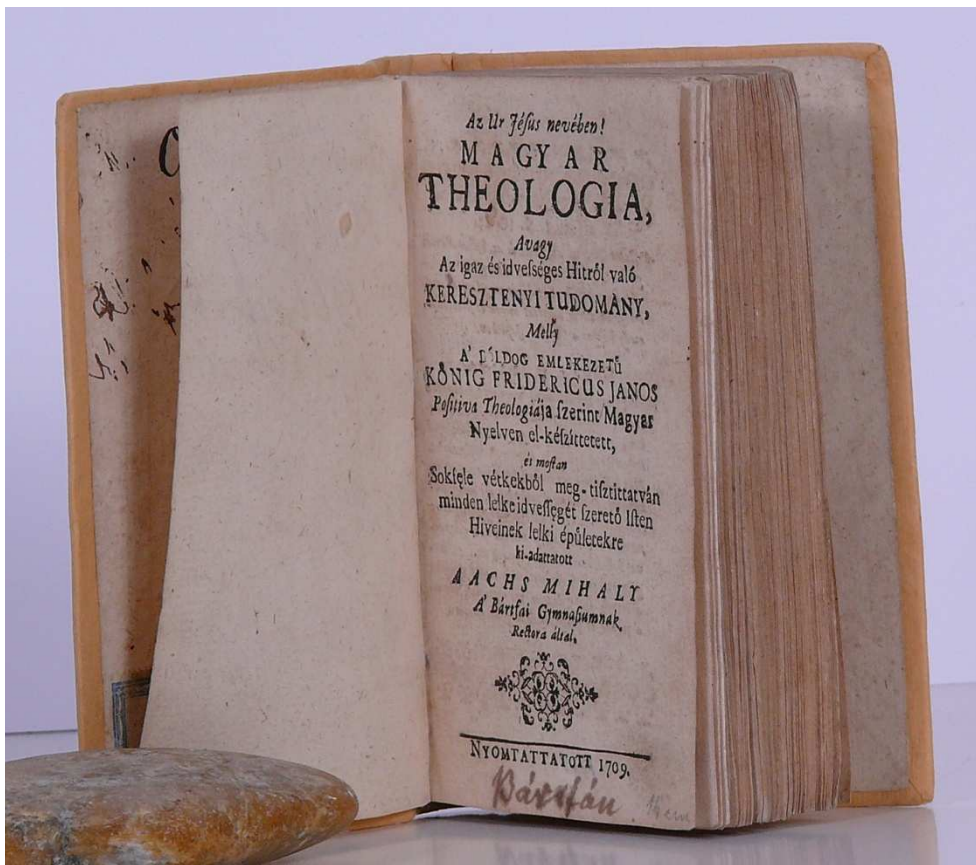
RMKA75 (Nem kölcsönözhető!)

A 17 könyvtár

A szerző édesapjához hasonlóan reformátorként küzdelmes pályát folytatott. Tanított és lelkipásztorkodott, teológiai műveket adott ki. A pietizmus hatására nagy szerepet játszott életében a nevelés, a tudományos igényű biblicizmus, az egyházi élet megújítását elősegítő művek kiadása. Születési idejére és helyére vonatkozólag hiteles adat nem maradt fenn. A győri iskola után a strasbourggi, wittenbergi, tübingeni egyetemen tanult, ahol Czittinger Dávid (1675-1743), a híres bibliográfus is diáktársa volt. Telekesi Török István (1666-1722) költségén Straßburgban 1702-ben korrigálta és kiadta apja elmélkedéseit (Boldog halál szekere). Hazafelé a mű példányait a vámon elkobozták, de itthon, 1708-ban ismételtén sikerült azt kiadnia. Torkos András lelkészsége alatt a győri evangélikus iskola rektora volt (1702-1703), majd lelkész Vadosfán és Kemenesszentmártonban. A Rákóczi-szabadságharcban az evangélikus kuruc főnemesek udvari káplánjaként vett részt, követte Telekesi Török István, Rákóczi ezredes-kapitányát, a dunántúli evangélikusok fő támogatóját Rozsnyóra, ahol a magyar gyülekezet lelkészévé választották. Ő temette el patrónusának fiát, a Rozsnyón tanuló Török Bálintot, aki a nemzetség utolsó férfitagja volt. Ács Mihály 1708 végén már a bárfai iskolában tanított és Szirmay Miklós udvari prédikátoraként működött.

Elsősorban könyvkiadásokat gondozó tevékenysége révén tartozik bele a magyar irodalomtörténetbe, de vannak önálló művei is. Főműve, az 1709-ben kiadott Magyar Theologia átmenetet jelent az ortodox és a pietista dogmatika, etika között. Munkáját úgy tüntette fel, mintha König Frigyes János dogmatikája szerint készítette volna, de Ács műve ehhez képest önálló. König neve alighanem csupán áltatásból került a címlapra és az ajánlásba, fautora (lat) = párfogója, Szirmay Miklósról való tekintetből. König a német evangélikus csúcsortodoxia egyik reprezentánsa, Szirmay Miklós pedig – kuruc külpolitikai érdekből is – az ortodoxiának volt a híve. Ezért ez a munkája Ácsnak érdekes példája a párfogóktól való függőségre. Ez a kötet is teljesen új, világos borítást kapott, és védőtokot.

3.

Matkó István (Kézdi-Vásárhelyi) (1625-1693)

X, ut Tök, Könyvnek eltépése Avagy, Banyasz Csakany. : Mellyel amaz Fövenyen épitetett s-már le-romlott házát, elébbi fővenyre sikertlen sárral raggatni akaró és 1000. mocsokkal eszelössen színlő s-mázló Sambar Mattyas nevő tudatló sár gyúrú meg-csakányoztatik Kezdi Vsarhelyi Matko Istvan Mostan Zilahi Ecclésiának együgyü lelki Pásztora által. Ki Sambartol Bányásznak nevezetett. / Matkó István (Kézdi-Vásárhelyi) . — s.l. [Sárospatak] : s.n., M.DC.LXVIII. [!1668]. — [6], 460, [9] l. ; 4°

biogr. leírás forrása : RMK I.1072. . — kötés : Kissé rongált, nyomott bőrkötés . — possessor : Anno D 1705. Die 2. Marty ment föl Iskolában , Beke Péterné Aszszonjomhoz Suska nevű leányom hat Esztendő s korában . — korábbi tulajdonos : sátor Péter ajándéka 1811

* Rosnyai János (typogr.)

Példány adatok:

RMKA38 (Nem kölcsönözhető!)

könyvtár

Az 1660-as években lendült fel újra a vallási polémia, a viták a katolicizmus győzelmes előretörése folytán Nyugat-Magyarországról az ország északkeleti részére Felvidékre tolódtak át. Az ellenreformáció újabb heves támadását Báthori Zsófia, s a Rákóczi-ház katolizálása tette lehetővé. A fejedelemszöny és fia pártfogását élvezők, - főleg a jezsuiták (Kiss Ime, Sámbar Mátyás) - indították meg kíméletlen vitájukat a területen élő protestánsok ellen, hogy nevetségessé tegyék őket. A barokk stílus nyersebb, alantasabb változata bukkan fel műveikben, haráskereső személyeskedés, a gúny, és a szitkozódó hangnem. A kálvinista prédikátorok természetesen nem maradtak adósak a válaszaikkal. Az 1650-70-es évek híres református hitvitázói - Czeglédi István kassai lelkész, Pósházi János a sárospataki kollégium rektora mellett Matkó István felsőbányai prédikátor— egész sor könyvvel és vitairattal vágtak vissza az őket gúnyolóknak. A szakirodalom által felső-magyarországi hitvitának nevezett polémia 1663 és 1672 között zajlott.

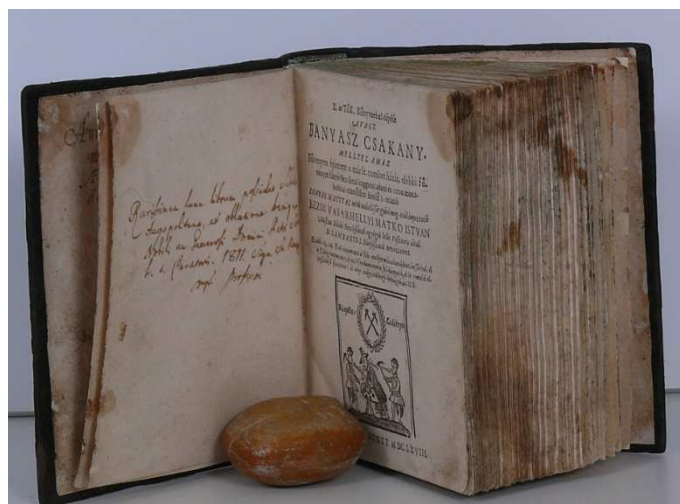
Kézidvásárhelyi Matkó István neve nem kizárólag Sámbar Mátyással folytatott vita révén maradt fenn, hiszen egy rendkívül jó tollú íróról, prédikátorról van szó, aki jelentős egyházi tisztségeket is viselt élete során. Noha nem peregrinált, (Kolozsváron, Gyulafehérvárt tanult, külföldön nem) héberül, görögül és angolul jól megtanult.

Fordítói, írói munkássága mellett kivette részét a reformátusok által az erdélyi románok között végzett misszióban is, majd élete végén Kolozsváron esperesi minőségben végezte lelképásztori feladatait.

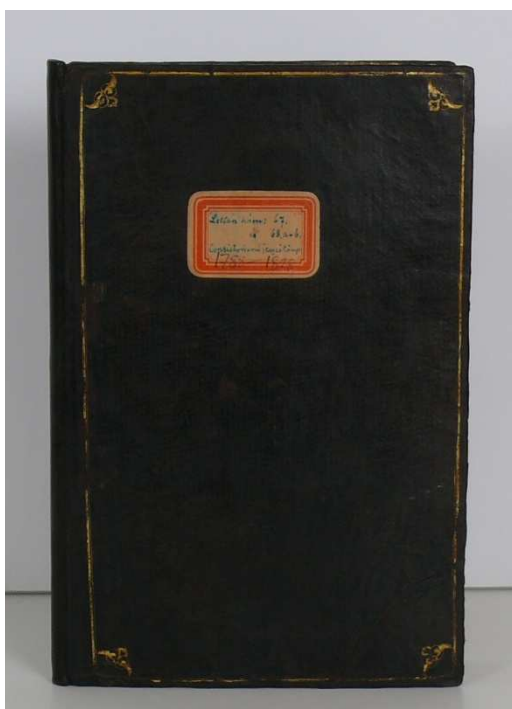
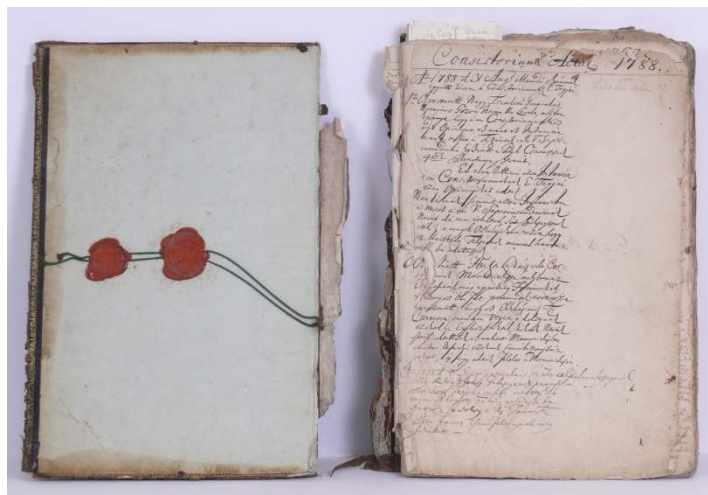
A hitvitázó irodalomra különböző mértékben ugyan, de mindig is jellemző volt, hogy nemcsak a szigorúan vett teológiai, dogmatikai nézetek és vitás kérdések fogalmazódtak meg egy-egy iratban, de írói habitustól, személyiségtől vagy akár felkészültségtől függően e szövegek teret adhattak a szerzők néha tetszetős, máskor érzelmektől és indulatoktól elragadott szellemi, nyelvi játékaiknak is. A restaurálásra javasolt kötet 1668-ban Sárospatakon jelent meg válaszként Sámbar Mátyás *X út Tök* (1667) néven ismert iratára.

A két személy között zajló vita tulajdonképpen 1663-ban Sámbar Mátyás *Három üdvösséges kérdés* címmel megjelent iratával kezdődött.

A páter szövege még nem konkrét vitázó felet szólított meg, hanem általánosan a katolikus olvasók megerősítését, és a protestánsok térítését szolgálta. Matkó István 1666-ban adta ki *Fövényen épített ház romlása, avagy három kérdések körül gögösen futkározó Sámbar Mátyás jezsuita ina szakadása* címmel megjelent válasziratát. Matkónál gyakran megjelenik a Sámbar személyét célzó gúny is, érvelése tele van a neki szóló gúnyos megjegyzésekkel. RMK gyűjteményünkön belül nem ez a kötet az egyetlen hitvitát tartalmazó mű, de mindenképpen üde színfoltja annak. Ez a kötet igen rossz állapotban volt, de a javításnak, tisztításnak köszönhetően sikerült megmenteni az enyészettől. Még látható, hogy egykor milyen szép nyomott mintás bőrkötésű volt ez a kötet.

A Kecskeméti Református Egyházközség régi iratanyagát évtizedeken keresztül a könyvtár őrizte. A rendszerváltozást valamint gimnáziumunk újraindulását követően nyílt lehetőség arra, hogy külön helyiségben, elkülönítve tároljuk, ezeket az értékes, ritka anyagokat. Szervezetileg mindig is a könyvtárhoz tartozott a levéltár, a könyvtárosok látták el a levéltári feladatokat is. 2010-ben nyílt a fenntartónak lehetősége, hogy egy tágasabb a kor követelményeinek eleget tévő (Ókollégium épülete) helyiségekbe költöztesse át a levéltárat. Az év elejétől már nevünkben is hirdetjük, hogy közös vezetés alatt működik ez a két gyűjteményi egység. Így szeretnénk kihasználni a pályázat lehetőségét is. A két legöregebb anyakönyvünket már az 1980-as években sikerült restauráltatni, de azóta a levéltár iratanyagai közül szinte semmit sem. Számos, az egyház közigazgatási, ügyviteli, és annak fenntartásában működő oktatási intézményhez kapcsolódó dokumentumokat őriztünk itt. A mostani alkalommal a gyülekezet fenntartójához, a presbitériumhoz köthető dokumentumokat, két jegyzőkönyvet javítottunk. Mindkettő igen elhasználódott, szakadozott állapotban volt, a sok használat igen igénybe vette őket. Mivel a gyülekezet irányításáról, életéről, szervezetéről számos értékes információt tartalmaznak ezek a jegyzőkönyvek (1781-1798; 1788-1828) rendbetételük elengedhetetlenül szükségessé vált. Az egyik jegyzőkönyv latin nyelven íródott, a másik magyar nyelvű.

Köszönjük a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumának, hogy pályázatunkat ebben az esztendőben is támogatta, és ezzel kisméretű RMK gyűjteményünk darabjainak állagmegóvása tovább folytatódhatott, valamint levéltári dokumentumaink restaurálása elkezdődhetett.

Kecskemét, 2014-11-21

könyvtárvezető